

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJOS
VIEŠOJO VALDYMO IR SOCIALINĖS APLINKOS DEPARTAMENTO
INFORMACINĖS VISUOMENĖS SKYRIUS**

PAŽYMA

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS
BALSAVIMO INTERNETU SISTEMOS SUKŪRIMO IR ĮGYVENDINIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO PATEKIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMUI
(Nr. 15-0482-03-I, TAIS NR. 15-4832(4))**

2015-12-01 Nr. NV-3843

Vilnius

1. Projektų rengėja: Teisingumo ministerija.

2. Projekto tikslas, esmė: Įstatymo projektu siūloma nustatyti **pagrindinius balsavimo internetu principus, rinkėjo balso prioriteto, balso patikrinimo ir anuliavimo taisykles, balsavimo paslapties užtikrinimo principus, rinkėjo tapatybės nustatymo aspektus, balsavimo internetu informacinės sistemos steigimo pagrindus, jos funkcinius, saugumo ir audito reikalavimus.**

Seimui priėmus įstatymo projektą, bus sudarytos teisinės, organizacinės ir finansinės galimybės steigti balsavimo internetu informacinę sistemą ir ją testuoti prieš įteisinant balsavimą internetu įvairaus lygio rinkimuose ir referendumuose. Informacinės sistemos testavimo metu bus galima objektyviai įvertinti visą su informacinės sistemos organizavimu ir veikimu susijusią riziką ir parengti tinkamus sprendimus. Sėkmingai išbandžius kiekvieną informacinės sistemos komponentą ir pademonstravus bandomąją informacinės sistemos versiją suinteresuotoms institucijoms ir visuomenei, atsiras svaresnis pagrindas tikslinti ir pildyti rinkimų ir referendumo įstatymų nuostatas dėl balsavimo internetu, kaip papildomo balsavimo būdo rinkimuose ir referendumuose, įteisinimo.

Įstatymo projektas atitinka Šešioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programą. Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos priemonė „Sukurti teises, organizacines ir technines priemones, leidžiančias balsuoti internetu“ yra viena iš Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių.

Priėmus įstatymo projektą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė kartu su Lietuvos Respublikos vyriausiąja rinkimų komisija iki 2018 m. sausio 1 d. turės įsteigti ir įteisinti informacinę sistemą. Iki 2018 m. kovo 1 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė turės parengti ir Lietuvos Respublikos Seimui pateikti kitus teisės aktus: Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo, Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo, Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo, Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo, Lietuvos Respublikos referendumo įstatymo, Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymo, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso pakeitimų projektus.

3. Derinimas: Įstatymo projektas buvo pateiktas derinti Užsienio reikalų ministerijai, Susisiekimo ministerijai, Finansų ministerijai, Vidaus reikalų ministerijai, Vyriausiajai rinkimų komisijai, Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai, VĮ Registrų centrui. Specialiųjų tyrimų tarnyba atliko įstatymo projekto antikorupcinį vertinimą ir pateikė savo pastabas ir pasiūlymus, į kurias buvo atsižvelgta. Vyriausioji rinkimų komisija ir Susisiekimo ministerija per nustatytą terminą savo pastabų įstatymo projektui nepateikė.

Pastebėtina, kad įstatymo projektas nebuvo derintas su Informacinės visuomenės plėtros komitetu prie Susisiekimo ministerijos.

Konsultacijoms su visuomene projektas buvo paskelbtas Seimo kanceliarijos teisės aktų informacinėje sistemoje.

Įstatymo projektas svarstytas 2015 m. spalio 27 d. Ministerijų atstovų pasitarime ir kartu su aiškinamuoju raštu patikslintas pagal Finansų ministerijos, Vyriausybės kanceliarijos pastabas.

Įstatymo projektas 2015 m. lapkričio 30 d. buvo svarstytas Vyriausybės pasitarime. Įstatymo projektas ir aiškinamasis raštas patikslinti pagal Užsienio reikalų ministerijos, Vyriausybės kanceliarijos teisės departamento ir Informacinės visuomenės skyriaus pastabas ir pasiūlymus. Įstatymo projekte paliktos tik aukštą patikimumo lygį garantuojančios piliečių atpažinimo priemonės, taip pat atsisakyta nuostatos, numatančios įrenginio, iš kurio buvo balsuota, vietos nustatymo. Aiškinamasis raštas patikslintas ir jame numatyta, kad informacinė sistema turėtų būti įsteigta ir įteisinta 2014 m. liepos 1 d., bet ne vėliau kaip iki 2018 m. sausio 1 d.

Dėl Vyriausybės kanceliarijos Teisės departamento, Informacinės visuomenės skyriaus, Viešojo valdymo ir atviros Vyriausybės skyriaus, Užsienio reikalų ministerijos, Vidaus reikalų ministerijos ir visuomenės pastabų, į kurias neatsižvelgta, pateikta derinimo pažyma.

4. Dalykinio vertinimo išvada:

Derinimo pažymos pagrindinės pastabos:

1. Vyriausybės kanceliarijos Teisės departamentas pažymi, kad šiuo metu yra Seimo patvirtinta galiojanti Balsavimo internetu rinkimuose ir referendumuose koncepcija, su kuria yra nesuderinamos kai kurios Įstatymo projekto nuostatos (pavyzdžiui, koncepcijoje numatyta plačiai naudoti elektroninės bankininkystės priemonės, o pagal įstatymo projektą elektroninė bankininkystė nebus naudojama). Teisingumo ministerijos nuomone po įstatymo priėmimo koncepcija turės būti pripažinta netekusi galios. Siekiant aiškumo svarstyтина ar iš pradžių nebūtų tikslinga patvirtinti naują koncepciją, o tik po to kurti teisinį pagrindą ir pačią sistemą.
2. Vyriausybės kanceliarijos Teisės departamentas, Vidaus reikalų ministerija atkreipia dėmesį, kad dabar galiojantys įvairių rinkimų ir referendumų įstatymai nenumato balsavimo internetu galimybių. Teisingumo ministerija siūlo priimti šį įstatymo projektą, iki 2018 metų sausio 1d. sukurti sistemą, o tik po to iki 2018 m. kovo 1 d. priimti kitų įstatymų pakeitimus. Pažymėtina, kad Įstatymo projekto 3 straipsnyje teigiama, kad balsavimas internetu turi atitikti visus balsavimui kituose įstatymuose nustatytus reikalavimus. Tuo tarpu tie įstatymai bus keičiami jau sukūrus sistemą, t.y. juose gali atsirasti nuostatų, kurios bus nesuderinamos su sistema. Siūlytina iš pradžių užbaigti visos teisinės bazės kūrimą, o tik po to kurti informacinę sistemą. Vyriausybės kanceliarijos Teisės departamentas abejoja ar negalima būtų visas šio įstatymo nuostatas įtvirtinti kituose teisės aktuose: atskiruose rinkimų ir referendumų įstatymuose, informacinės sistemos nuostatuose ir saugos nuostatuose.

Teikiamas projektas iš esmės atitinka Vyriausybės darbo reglamento reikalavimus.

Informacinės visuomenės skyriaus patarėjas

E.Kazakevičius

LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJA

Biudžetinė įstaiga, Gedimino pr. 30, LT-01104 Vilnius,
tel. (8 5) 266 2984, faks. (8 5) 262 5940, el. p. rastine@tm.lt,
atsisk. sąskaita LT267044060000269484 AB SEB bankas, banko kodas 70440.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188604955

Lietuvos Respublikos Vyriausybei

2015-12-01 Nr. (1.5.) 21-1591

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BALSAVIMO INTERNETU SISTEMOS SUKŪRIMO IR ĮGYVENDINIMO ĮSTATYMO PROJEKTO TEIKIMO

Teikiame patikslintą Lietuvos Respublikos balsavimo internetu sistemos sukūrimo ir įgyvendinimo įstatymo projektą – 3 (toliau – įstatymo projektas). Įstatymo projektu siūloma nustatyti pagrindinius balsavimo internetu principus, rinkėjo balso prioriteto, balso patikrinimo ir anuliavimo taisykles, balsavimo paslapties užtikrinimo principus, rinkėjo tapatybės nustatymo aspektus, Balsavimo internetu informacinės sistemos (toliau – informacinė sistema) steigimo pagrindus, jos funkcinius, saugumo ir audito reikalavimus.

Įstatymo projektas 2015 m. lapkričio 30 d. buvo svarstytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės pasitarime. Įstatymo projektas ir aiškinamasis raštas patikslinti pagal Užsienio reikalų ministerijos, Vyriausybės kanceliarijos Viešojo valdymo ir socialinės aplinkos departamento Informacinės visuomenės skyriaus ir Viešojo valdymo ir atviros Vyriausybės skyriaus pažymoje ir Teisės departamento išvadoje pateiktas pastabas ir pasiūlymus. Įstatymo projekte paliktos tik aukštą patikimumo lygį garantuojančios piliečių atpažinimo priemonės, taip pat atsisakyta nuostatos, numatančios įrenginio, iš kurio buvo balsuota, vietos nustatymą. Aiškinamasis raštas patikslintas ir jame numatyta, kad informacinė sistema turėtų būti įsteigta ir įteisinta 2017 m. liepos 1 d., bet ne vėliau kaip iki 2018 m. sausio 1 d.

Įstatymo projektas 2015 m. spalio 27 d. buvo svarstytas Ministerijų atstovų pasitarime. Įstatymo projektas ir aiškinamasis raštas buvo patikslinti pagal Finansų ministerijos pastabą, Vyriausybės kanceliarijos Viešojo valdymo ir socialinės aplinkos departamento Informacinės visuomenės skyriaus ir Viešojo valdymo ir atviros Vyriausybės skyriaus pažymoje ir Teisės departamento išvadoje pateiktas pastabas ir pasiūlymus. Kitos Vyriausybės kanceliarijos pastabos, į kurias nebuvo atsižvelgta, buvo įvertintos derinimo pažymoje. Taip pat derinimo pažymoje buvo įvertintos per 2015 m. spalio 27 d. Ministerijų atstovų pasitarimą pateiktos Užsienio reikalų ministerijos ir Vidaus reikalų ministerijos pastabos.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2015 m. rugsėjo 21 d. pasitarime pritarė Teisingumo ministerijos atliktam prioritetinės teisėkūros iniciatyvos poveikio vertinimui ir Teisingumo ministerijos siūlomai alternatyvai parengti įstatymo projektą, kuriuo būtų sudarytos teisinės prielaidos ir techninės galimybės naujos balsavimo formos – balsavimo internetu – įteisinimui Lietuvoje.

Lietuvos Respublikos Seimui priėmus įstatymo projektą, bus sudarytos teisinės, organizacinės ir finansinės galimybės balsavimo internetu informacinės sistemos steigimui ir jos testavimui prieš įteisinant balsavimą internetu įvairaus lygio rinkimuose ir referendumuose. Informacinės sistemos testavimo metu bus galima objektyviai įvertinti visas su informacinės sistemos organizavimu ir

veikimu susijusias rizikas bei parengti tinkamus sprendimus. Sėkmingai išbandžius kiekvieną informacinės sistemos komponentą ir pademonstravus bandomąją informacinės sistemos versiją suinteresuotoms institucijoms ir visuomenei, atsiras savaime pagrindas tikslinti ir pildyti rinkimų ir referendumo įstatymų nuostatas dėl balsavimo internetu, kaip papildomo balsavimo būdo rinkimuose ir referendumuose, įteisinimo.

Įstatymo projektas atitinka Šešioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programą, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XII-51 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“. Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos priemonė – Sukurti teisinės, organizacinės ir techninės priemonės, leidžiančias balsuoti internetu – yra traukta į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetines priemones.

Įstatymo projektas paskelbtas Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos teisės aktų informacinėje sistemoje.

Įstatymo projektas neperkelia ir neįgyvendina Europos Sąjungos teisės aktų nuostatų.

Įstatymo projektas nėra notifikuotinas Europos Komisijai pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gegužės 20 d. nutarimo Nr. 617 „Dėl keitimosi informacija apie standartus, techninius reglamentus ir atitikties įvertinimo procedūras taisyklių patvirtinimo“ reikalavimus.

Priėmus įstatymo projektą Lietuvos Respublikos Vyriausybė kartu su Lietuvos Respublikos vyriausiąja rinkimų komisija 2017 m. liepos 1 d., be ne vėliau kaip iki 2018 m. sausio 1 d., turės įsteigti ir įteisinti informacinę sistemą, kartu parengiant, priimant ar patvirtinant įgyvendinamuosius teisės aktus: Balsavimo internetu informacinės sistemos nuostatus, Balsavimo internetu informacinės sistemos saugos nuostatus, pagal poreikį kitus teisės aktus. Lietuvos Respublikos Vyriausybė iki 2018 m. kovo 1 d. turės parengti ir Lietuvos Respublikos Seimui pateikti Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo, Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo, Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo, Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo, Lietuvos Respublikos referendumo įstatymo, Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymo, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso pakeitimų projektus.

Įstatymo projekte naujos sąvokos ir jas įvardijantys terminai yra nustatomi, todėl buvo atliktas vertinimas Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

Įstatymo projektą parengė Teisingumo ministerijos Teisinių institucijų departamento (direktorė Jolita Sinkevičiūtė, tel. 266 2993, el. paštas jolita.sinkeviciute@tm.lt) Informacinių išteklių koordinavimo skyriaus (vedėja Reda Nikrėvičė, tel. 266 2928, el. paštas reda.nikrevice@tm.lt) vyriausioji specialistė Žana Jerochovienė (tel. 266 2913, el. paštas zana.jerochoviene@tm.lt).

PRIDEDAMA:

1. Įstatymo projektas, 5 lapai.
2. Aiškinamasis raštas dėl įstatymo projekto, 7 lapai.
3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projektas, 1 lapas.
4. Derinimo pažyma, 11 lapų.

Teisingumo ministras

Juozas Bernatoniš

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BALSAVIMO INTERNETU SISTEMOS SUKŪRIMO IR
ĮGYVENDINIMO ĮSTATYMO PROJEKTO PATEIKIMO
LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMUI**

2015 m. d. Nr.
Vilnius

Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a :

1. Pritarti Lietuvos Respublikos balsavimo internetu sistemos sukūrimo ir įgyvendinimo įstatymo projektui ir pateikti jį Lietuvos Respublikos Seimui.
2. Įgalioti teisingumo ministrą Juozą Bernatonių, o jam negalint dalyvauti – teisingumo viceministrą Juliją Pagojų atstovauti Lietuvos Respublikos Vyriausybei svarstant nurodytą įstatymo projektą Lietuvos Respublikos Seime.

Ministras Pirmininkas

Teisingumo ministras

Tiesinių institucijų
departamento direktorė
Jolita Sinkevičiūtė
2015-12-01

Teisingumo ministras
Juozas Bernatonių
Juozas Bernatonių

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
BALSAVIMO INTERNETU SISTEMOS SUKŪRIMO IR ĮGYVENDINIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, įstatymo projekto tikslai ir uždaviniai

Balsavimo internetu rinkimuose ir referendumuose koncepcija, kurioje buvo suformuluoti balsavimo internetu įvedimo tikslai, pagrindiniai balsavimo principai, aprašyta balsavimo internetu schema bei numatyta, kad turi būti pakeisti Savivaldybių tarybų rinkimų, Seimo rinkimų, Prezidento rinkimų, Rinkimų į Europos Parlamentą, Referendumo įstatymai, juose įteisinant balsavimą internetu kaip alternatyvų balsavimo būdą, Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. X-912 buvo patvirtinta 2006 m. lapkričio 16 d. Įstatymų projektai buvo parengti ne vieną kartą, t. y. 2008 m. sausio mėn., 2009 m. gruodžio mėn., 2010 m. birželio mėn., buvo teikiami Lietuvos Respublikos Seimui, tačiau nesėkmingai, Lietuvos Respublikos Seimas įstatymų projektus grąžindavo iniciatoriams tobulinti. Paskutinį kartą minėtų įstatymų projektai Lietuvos Respublikos Seimui buvo pateikti 2014 m. gegužės 21 d.

Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Seimo komitetuose išsakytas pastabas, parengtu Lietuvos Respublikos balsavimo internetu sistemos sukūrimo ir įgyvendinimo įstatymo projektu (toliau – įstatymo projektas) siekiama detaliau sureglamentuoti balsavimo internetu informacinės sistemos steigimo (toliau – informacinė sistema), jos saugumo ir patikimumo, audito klausimus, balsavimo slaptumo ir balso patikrinimo aspektus. Priėmus įstatymo projektą Lietuvos Respublikos Vyriausybė turės įstatyminių pagrindą steigti informacinę sistemą ir ją testuoti. Specialistams padarius išvadą, kad informacinė sistema atitinka reikalingą saugumo ir patikimumo lygį, Lietuvos Respublikos Seimui bus pateikti balsavimą internetu konkrečiuose rinkimuose ir referendumuose reglamentuojantys teisės aktai.

Rinkimai modernioje atstovaujamojoje demokratijoje yra svarbiausias valdžios ir pačios sistemos legitimacijos būdas, todėl visų valstybės piliečių tiek Lietuvoje, tiek užsienyje įtraukimas į rinkimus yra pagrindinis įrankis, siekiant užtikrinti platesnį atstovavimą ir galimybę prisidėti prie valstybės kūrimo bei vystymo. Rinkėjų aktyvumas Lietuvoje – vienas mažiausių visoje Europos Sąjungoje: 2014 m. gegužės 11 d. Respublikos Prezidento rinkimuose, taip pat 2015 m. kovo 1 d. savivaldybių tarybų rinkimuose dalyvavo tik apie 47 procentų rinkėjų. Tuo tarpu kitose Europos Sąjungos šalyse rinkėjų aktyvumas siekia 67 procentus.

Visuomenės nuomonės tyrimų kompanijos „Baltijos tyrimai“ 2011 m. balandžio mėn. atlikta apklausa parodė, kad internetiniam balsavimui pritaria beveik du trečdaliai Lietuvos gyventojų (65 proc.), taip pat dalis rinkėjų pasinaudotų balsavimo internetu galimybe. Teisingumo ministerijos iniciatyva „Baltijos tyrimai“ 2015 m. gegužės 23–31 dienomis organizavo pakartotiną Lietuvos gyventojų apklausą, kurios metu buvo apklaustas 1101 gyventojas nuo 18 metų amžiaus iš visos Lietuvos dėl balsavimo internetu įteisinimo kaip papildomos galimybės dalyvauti rinkimuose. Sociologinės apklausos duomenys parodė, kad daugiau nei pusė Lietuvos gyventojų (56 proc.) remia idėją, kad per rinkimus būtų galima balsuoti ir internetu. Dar didesnis rėmėjų procentas yra tarp tų, kurie naudojami internetu kasdieniame gyvenime – apie 70 proc. Šios apklausos rezultatai rodo, kad balsavimas internetu labiausiai imponuoja dėl to, kad yra patogus – taip mano net 66 proc. apklaustųjų. Beveik 50 proc. mano, kad balsavimo internetu įteisinimas sudarytų prielaidas užsienyje gyvenantiems arba studijuojantiems Lietuvos piliečiams aktyviau dalyvauti rinkimuose. O ketvirtadalis apklaustųjų

yra įsitikinę, kad balsavimas internetu padidintų gyventojų susidomėjimą rinkimais.

Lietuvos piliečių emigracija yra viena iš svarbių mažėjančio rinkėjų aktyvumo priežasčių. Statistikos departamento 2014 m. duomenimis, virš 600 tūkst. Lietuvos pilietybę turinčių asmenų gyvena užsienyje ir iš jų tik 11–14 tūkst. balsuoja rinkimų metu. Toks žemas užsienio lietuvių aktyvumas rinkimų metu tiesiogiai susijęs su dalyvavimo rinkimuose procedūriniais sunkumais. Pasaulio lietuvių bendruomenės XV Seimas 2015 m. liepos 17 d. priėmė rezoliuciją „Dėl balsavimo internetu“, kurioje pabrėžė, kad balsavimas internetu turi potencialą itin reikšmingai palengvinti užsienio lietuvių dalyvavimą Lietuvos rinkimuose ir balsavimuose dėl referendumų, taip pat atkreipė dėmesį, kad šiuo metu nepatenkinamai įgyvendinama lygi rinkimų teisė, įtvirtinta Lietuvos Respublikos Konstitucijos 55, 78 ir 119 straipsniuose, nes užsienio lietuviams nesudarytos vienodos sąlygos dalyvauti Lietuvos Respublikos rinkimuose, kaip Lietuvoje gyvenantiems Lietuvos Respublikos piliečiams, ir paragino artimiausiu metu, užtikrinus tinkamas saugumo priemones, įgyvendinti balsavimą internetu, leidžiant balsuoti užsienio lietuviams.

Nuo 1990 metų Lietuvoje per metus vidutiniškai vykdoma ~1,3 rinkimų, kurių kaina svyruoja nuo 6,19 mln. eurų (2012 m. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai) iki 11,5 mln. eurų (2014 m. Respublikos Prezidento, Europos Parlamento rinkimai ir referendumas). Dėl nepakankamo teisinio reglamentavimo, prieštaringų techninių analizių ir užsienio valstybių patirtų klaidų organizuojant elektroninį balsavimą (tarp jų ir organizuojant balsavimą internetu), Lietuvoje balsavimas internetu iki šiol nėra įgyvendintas.

Neabejotina elektroninio balsavimo srities lyderė yra Estija, kurioje piliečiai turi galimybę nuo 2005 m. balsuoti internetu vietos savivaldos, nacionaliniuose ir Europos Parlamento rinkimuose. Balsavusių internetu Estijos piliečių dalis nuolat augo – nuo 1,9 procento 2005 m. iki 31 procento 2015 m. rinkimuose į Estijos parlamentą. Prancūzijos piliečiai, gyvenantys už Prancūzijos ribų, nuo 2009 metų balsuodami internetu renka išeivijos asamblėją (*Assemblée des Français de l'étranger*). Vietos savivaldos rinkimuose balsavimas internetu organizuojamas Ontario provincijoje Kanadoje, Naujojo Pietų Velso valstijoje Australijoje. Balsuoti internetu vietos rinkimuose gali Šveicarijos Neuchatel, Ciuricho ir Ženevos kantonų gyventojai.

Lietuvoje elektroninių viešųjų ir administracinių paslaugų naudojimas nuosekliai didėja, sparčiai gausėja interneto naudotojų skaičius, todėl balsuoti internetu galėtų dauguma Lietuvos piliečių, taip pat tikėtina, kad balsavimas internetu paskatins jaunimą ir užsienyje gyvenančius rinkėjus aktyviau reikšti savo valią rinkimuose ir referendumuose.

Lietuvos Respublikos Seimui priėmus įstatymo projektą, bus visapusiškai pasirengta balsavimui internetu Lietuvoje ir sudarytos prielaidos naujos balsavimo formos įteisinimui, kuri palengvins ir supaprastins rinkėjų dalyvavimą rinkimuose bei suteiks jiems platesnes galimybes balsuoti ne rinkimų dieną. Balsavimas internetu neribos rinkėjų teisės balsuoti tradiciniais būdais ir atitiks Lietuvos Respublikos Konstitucijoje nustatytus demokratinių rinkimų teisės principus, t. y. visuotinės, lygios, tiesioginės rinkimų teisės ir slapto balsavimo.

Planuojama, kad Balsavimo internetu informacinė sistema turėtų būti įsteigta ir įteisinta 2017 m. liepos 1 d., bet ne vėliau kaip iki 2018 m. sausio 1 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė iki 2018 m. kovo 1 d. turės parengti ir Lietuvos Respublikos Seimui pateikti visų rinkimų įstatymų pakeitimus. Pirminiame etape įsteigta informacinė sistema bus galima pasinaudoti savivaldybių lygio apklausoms organizuoti, patariamiesiems referendumams surengti, nevyriausybinių organizacijų veikloje.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai ir rengėjai

Įstatymo projekto iniciatorius – Teisingumo ministerija. Įstatymo projektą parengė Teisingumo ministerijos Teisinių institucijų departamentas (direktorė Jolita Sinkevičiūtė, tel. 266 2993, el. paštas jolita.sinkeviciute@tm.lt). Tiesioginis įstatymo projekto rengėjas – Teisingumo ministerijos Teisinių institucijų departamento Informacinių išteklių koordinavimo skyriaus vyriausioji specialistė Žana Jerochovienė (tel. 266 2913, el. paštas zana.jerochoviene@tm.lt).

3. Dabartinis teisinis įstatymo projekto aptartų teisinių santykių reglamentavimas

Šiuo metu teisės aktais nereglamentuojami balsavimo internetu principai, tvarka, balsų skaičiavimo taisyklės, balsavimo internetu informacinės sistemos steigimo pagrindai, tokiai informacinei sistemai keliami funkciniai ir saugumo reikalavimai. Galiojantys Prezidento rinkimų, rinkimų į Europos Parlamentą, Seimo rinkimų, savivaldybių tarybų rinkimų ir referendumo įstatymai įtvirtina tik dvi balsavimo galimybes – balsavimą rinkimų dieną ir balsavimą iki rinkimų dienos. Pagal dabar galiojančius teisės aktus, rinkėjai rinkimų dieną turi teisę balsuoti apylinkių, į kurių sąrašus jie yra įrašyti, rinkimų komisijų balsavimo patalpose, taip pat laivuose, Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse bei konsulinėse įstaigose. Rinkėjai iki rinkimų dienos turi teisę balsuoti paštu (specialiuose paštuose, namuose, taip pat patalpose, esančiose pastate, kuriame yra to miesto, rajono savivaldybės mero (administracijos direktoriaus) darbo vieta).

Tradiciniu būdu išreikštų balsų skaičiavimas užima labai daug laiko, taip pat išlieka skaičiavimo klaidų tikimybė. Šis aspektas ypač aktualus, kuomet yra reitinguojami kandidatai. Atkreiptinas dėmesys, kad skaičiuojant balsus tradiciniu būdu, rinkimų ar referendumo rezultatai gaunami tik kitos dienos rytą.

4. Naujos teisinio reglamentavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Elektroninių viešųjų ir administracinių paslaugų plėtra nuosekliai auga, sparčiai gausėja interneto naudotojų skaičius, kasmet pasiekiami aukštesni kompiuterinio raštingumo rezultatai visose amžiaus grupėse. Tai leidžia daryti prielaidą, kad viešojo ar administracinė paslauga, kuri yra teikiama elektroniniu būdu, visuomenei yra patrauklesnė ir priimtinesnė, nei tradiciniu būdu teikiama paslauga.

Įstatymo projektu siūloma nustatyti pagrindinius balsavimo internetu principus, rinkėjo balso prioriteto, balso patikrinimo ir anuliavimo taisyklės, balsavimo paslapties užtikrinimo principus, rinkėjo tapatybės nustatymo aspektus, informacinės sistemos steigimo pagrindus, jos funkcinius, saugumo ir audito reikalavimus. Įstatymo projektas numato, kad vykstant balsavimui, rinkėjas internetu gali balsuoti kelis kartus, tačiau bus įskaitomas tik vėliausiai gautas rinkėjo balsas. Tokiu būdu, sudarius rinkėjui galimybę pakeisti savo balsą, naikinamos prielaidos balsuojančių internetu rinkėjų papirkinėjimui. Taip pat įstatymo projekte numatyta balsavimo internetu procedūra, balsų skaičiavimo ir anuliavimo taisyklės, kurios užtikrins, kad rinkėjo balsas būtų skaičiuojamas tik vieną kartą. Balsuojančiojo internetu tapatybei nustatyti bus naudojami plačiai paplitę, patikimi ir saugūs identifikavimo būdai, panaudojant skaitmeninius sertifikatus.

Įstatymo projekte steigiamai informacinei sistemai be bendrųjų reikalavimų, taikomų valstybės informacinėms sistemoms, kad informacine sistema turi pasitikėti visi rinkimų proceso dalyviai, kad ji turi būti lengvai prieinama, lanksti, keičiamos apimties, integruojama su veikiančiomis rinkimų informacinėmis sistemomis, bus nustatyti specialūs minimalūs reikalavimai programinei įrangai, pagrįsti būtinybe užtikrinti balsavimo internetu saugumą, tačiau tokie reikalavimai nebus neproporcingai dideli, kad galėtų apriboti balsavimo internetu prieinamumą.

Balsuojant internetu bus vadovaujamas slapto balsavimo principu, reiškiančiu, kad informacinė sistema privalės užtikrinti, kad nė vienas asmuo, įskaitant ir informacinės sistemos tvarkytoją, negalės susipažinti su rinkėjo balsu, taip pat saugaus balsavimo principu. Informacinė sistema turės apimti įprastas saugumo priemones, kurios užtikrintų išorinių atakų blokavimą. Prieš pradėdant ją naudoti, ji bus ištestuota saugumo ir atsparumo įsilaužimams aspektais ir visi informacinės sistemos trūkumai bus nedelsiant pašalinti.

Tokiu būdu, priėmus įstatymo projektą, bus sudarytos sąlygos ištestuoti balsavimo internetu informacinę sistemą prieš pradėdant ją naudoti įvairaus lygio rinkimuose ir referendumuose. Informacinės sistemos testavimo metu bus galima objektyviai įvertinti visas su informacinės sistemos organizavimu ir veikimu susijusias rizikas bei parengti tinkamus sprendimus. Informacinės sistemos valdytojas ir tvarkytojas turės Lietuvos Respublikos informacinių išteklių valdymo įstatymo nustatytas teises ir pareigas, todėl informacinės sistemos steigimo ir diegimo laikotarpiu bus paskirtos atsakingos institucijos jos priežiūrai bei valdymui. Sėkmingai išbandžius kiekvieną informacinės sistemos komponentą ir pademonstravus bandomąją informacinės sistemos versiją suinteresuotoms institucijoms ir visuomenei, atsiras savaime suprantamas pagrindas tikslinti arba pildyti įstatymų projektų nuostatas dėl balsavimo internetu, kaip papildomo balsavimo būdo rinkimuose ir referendumuose, įteisinimo. Pirminiame etape informacinė sistema bus galima pasinaudoti savivaldybių lygio apklausoms organizuoti, patariamiesiems referendumams rengti, nevyriausybiinių organizacijų veikloje, o vėliau balsavimui vienoje ar kelyose mažose apylinkėse, leidžiant ribotam rinkėjų kiekiui balsuoti internetu, neužskaitant paduoto balso.

Perspektyvoje balsavimas internetu sumažins rinkimų rezultatų klastojimo galimybę, rezultatai bus apdorojami greičiau, bus užtikrinta asmens teisė ir duomenų apsauga, jų privatumas, bus taupomos valstybės biudžeto lėšos organizuojant rinkimus, nes įdiegus tokį balsavimą reikės mažiau lėšų tiek biuletenių spausdinimui, tiek rinkimų komisijų narių darbo užmokesčiui.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus įstatymo projektą, neigiamų pasekmių nenumatoma ir administracinė našta nedidės. Ilgalaikėje perspektyvoje, kai Seimas priims rinkimų įstatymų pakeitimus, administracinė našta sumažės Lietuvos Respublikos diplomatinėms atstovybėms ir konsulinėms įstaigoms siunčiant rinkimų ir referendumo biuletenius užsienyje balsuojantiems Lietuvos piliečiams, tuo pačiu ir užsienyje esantiems rinkėjams, nes bus atsisakyta nepatogios procedūros balsuojant paštu. Taip pat administracinė našta mažės ir Lietuvoje gyventiems rinkėjams, kurie galės balsavimui iš anksto pasirinkti elektroninio ryšio priemones vietoj nepatogios balsavimo procedūros savivaldybės administracijos patalpose, taip taupant savo laiką. Balsavimas elektroninio ryšio priemonėmis galės būti pritaikytas prie konkretaus asmens negalios. Tai sumažintų socialinę atskirtį ir padidintų neįgalių ir vyresnio amžiaus asmenų, kurie dėl negalios ar sveikatos problemų negali balsuoti atvykę į apylinkę, įsitraukimą į demokratinių rinkimų procesą, bei ilgalaikėje perspektyvoje sumažintų valstybės skiriamus išteklius tokio pobūdžio problemoms spręsti. Balsavimas internetu paskatintų didesnę jaunimo dalį įsitraukti į demokratinius procesus ir išreikšti savo pilietinę valią rinkimuose.

Tokiu būdu bus sudarytos sąlygos visiems rinkėjams balsuoti jiems priimtiniu ir prieinamu būdu, bus išplėstas balsavimo būdų ratas. Taip pat bus išvengta papildomų eilių balsavimo dieną rinkimų apylinkėse, sumažinta administracinė našta piliečiams, sutaupytos valstybės biudžeto lėšos.

6. Galima priimto įstatymo įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai

Tradicioniai balsavimo būdai neužkerta kelio rinkimų įstatymų pažeidimams, kurie dažniausiai padaromi balsavimo iš anksto metu. Pavyzdžiui, per 2015 m. vykusius savivaldybių tarybų rinkimus buvo anuliuoti 3 savivaldybių (Trakų rajono, Švenčionių rajono ir Šilutės rajono) rinkimų rezultatai dėl pažeidimų per išankstinį balsavimą apygardose. Pažymėtina, kad Trakų rajone rinkimų rezultatai buvo panaikinti dėl to, kad buvo pažeidžiamos vokų, naudojamų išankstiniam balsavimui, hologramos. Taip pat buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl rezultatų pakeitimo. Panašūs pažeidimai buvo užfiksuoti Šilutės rajone.

Įstatymo projektas neturės neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir teigiamai vertintinas antikorupciniu požiūriu, nes siekiama tobulinti šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą ir įteisinti naują balsavimo būdą rinkimuose, kad būtų užkirstas kelias piktnaudžiauti rinkimų teise įvairaus lygio rinkimuose, kad rinkimuose būtų laikomasi rinkimų proceso sąžiningumo ir skaidrumo.

Įgyvendinant įstatymo projektą bus galima ištirti realias kriminogenines rizikas, susijusias su rinkėjų balsų klastojimu įtakojant pačios informacinės sistemos veikimą arba informacinės sistemos valdytojo ar tvarkytojo veiklą. Išanalizavus ir ištyrus rizikas, bus galima sukurti jų valdymo strategiją ir taip užkirsti kelią rinkėjų balsų klastojimui ar rinkimų pažeidimams.

7. Galima priimto įstatymo įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymo projekto įgyvendinimas nesusijęs su verslo sąlygomis ir jo plėtra.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, galiojantys teisės aktai, kuriuos būtina pakeisti ar panaikinti, priėmus teikiamą įstatymo projektą

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybė iki 2018 m. kovo 1 d. turės parengti ir Lietuvos Respublikos Seimui pateikti Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo, Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo, Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo, Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo, Lietuvos Respublikos referendumo įstatymo, Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymo, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso pakeitimų projektus.

2. Lietuvos Respublikos Seimo 2006 m. lapkričio 16 d. nutarimu Nr. X-912 patvirtinta Balsavimo internetu rinkimuose ir referendumuose koncepcija turi būti pripažinta netekusia galios.

9. Įstatymo projekto atitikties Valstybinės kalbos, Įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatymų reikalavimams ir bendrinės lietuvių kalbos normoms, sąvokų ir terminų įvertinimas

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

10. Įstatymo projekto atitikimas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms ir Europos Sąjungos teisei

Įstatymo projektas atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

Įstatymo projektas neprieštaruja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms ir Europos Sąjungos dokumentams, taip pat Europos Tarybos Ministrų

Komiteto 2004 m. rugsėjo 30 d. patvirtintai Rekomendacijai (2004)11 dėl teisinių, organizacinių ir techninių normų, taikomų balsavimui rinkimuose elektroniniu būdu.

11. Įstatymui įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, šių aktų rengėjai

Priėmus įstatymo projektą Lietuvos Respublikos Vyriausybė kartu su Lietuvos Respublikos vyriausiąja rinkimų komisija, vadovaudamosi priimto įstatymo reikalavimais ir Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo nuostatomis 2017 m. liepos 1 d., bet ne vėliau kaip iki 2018 m. sausio 1 d., turės įsteigti ir įteisinti informacinę sistemą, kartu parengiant, priimant ar patvirtinant įgyvendinamuosius teisės aktus: Balsavimo internetu informacinės sistemos nuostatus, Balsavimo internetu informacinės sistemos saugos nuostatus, pagal poreikį kitus teisės aktus.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų pareikalaus ar leis sutaupyti įstatymo įgyvendinimas

Informacinės sistemos steigimas galėtų būti finansuojamas iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų. Taip pat informacinės sistemos, skirtos balsavimui elektroninio ryšio priemonėmis, kūrimas galėtų būti finansuojamas pagal 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 2 prioriteto „Informacinės visuomenės skatinimas“ priemonės, kurių įgyvendinimui patvirtinta Informacinės visuomenės plėtros 2014-2020 metų programa „Lietuvos Respublikos skaitmeninė darbotvarkė“ ir jai įgyvendinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. balandžio 27 d. nutarimu Nr. 478 „Dėl Informacinės visuomenės plėtros 2014-2020 metų programos „Lietuvos Respublikos skaitmeninė darbotvarkė“ įgyvendinimo tarpinstitucinis veiklos planas (plano priemonė 2.3.3 – įdiegti balsavimo internetu sprendinį, užtikrinantį galimybę Lietuvos Respublikos piliečiams balsuoti internetu rinkimuose ir referendumuose).

Visų rūšių rinkimams ir referendumui paruoštos balsavimo internetu informacinės sistemos kūrimas ir įdiegimas gali kainuoti apie 2 mln. eurų, įskaitant lėšas bandomosios balsavimo internetu informacinės sistemos, skirtos mažam vartotojų kiekiui ir jos pritaikymui visuomenei, kūrimui (30 tūkst. eurų – 100 tūkst. eurų). Remiantis užsienio šalių praktika bei patirtimi, siekiant tiksliau apskaičiuoti balsavimo internetu informacinės sistemos įdiegimo išlaidas, buvo fiksuojama 30 procentų paklaida. Todėl tikslūs skaičiavimai turėtų paaiškėti po techninės užduoties parengimo. Ateityje vyksiantiems rinkimams kelerių metų laikotarpyje informacinės sistemos palaikymui ir atnaujinimui papildomai reikės 100 – 300 tūkst. eurų išlaidų kasmet.

Ilgalaikėje perspektyvoje po trijų rinkimų ciklų, rinkimų organizavimo metų būtų taupomos valstybės biudžeto lėšos popierinių biuletenių spausdinimui, vokų su biuleteniais siuntimui į užsienio valstybes, popierinių biuletenių sandėliavimui ir transportavimui, rinkimų komisijų darbo sąnaudoms.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymo projektas pateiktas derinti suinteresuotoms institucijoms ir visuomenei, paskelbiant jį Lietuvos Respublikos Seimo teisės aktų informacinės sistemos Projektų registravimo posistemyje. Rengiant įstatymo projektą, specialistų išvadų negauta. Parengtam įstatymo projektui buvo gautas suinteresuoto piliečio komentaras, į dalį pastabų buvo atsižvelgta.

14. Reikšminiai įstatymo projekto žodžiai

Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems įstatymų projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną Eurovoc: „rinkimai“, „informacinė sistema“, „balsavimas“, „balsavimas internetu“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Rengiant įstatymo projektą, buvo gauta Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos 2015 m. balandžio 25 d. rezoliucija „Dėl piliečių balsavimo internetu Prezidento, Seimo, savivaldybių tarybų, merų, Europos Parlamento rinkimų ir referendumo metu įteisinimo“ ir Pasaulio lietuvių bendruomenės XV Seimo 2015 m. liepos 17 d. rezoliucija „Dėl balsavimo internetu“.

Teisingumo ministras

Juozas Bernatoniš

Teisingumo ministras

Juozas Bernatoniš

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
BALSAVIMO INTERNETU SISTEMOS SUKŪRIMO IR ĮGYVENDINIMO
ĮSTATYMAS**

2015 m. d. Nr.
Vilnius

**I SKYRIUS
BENDROSIOS NUOSTATOS**

1 straipsnis. Įstatymo paskirtis

Šis įstatymas nustato teisinės ir organizacinės prielaidas balsavimui internetu Lietuvos Respublikoje įteisinti, pagrindinius balsavimo internetu principus ir tvarką, rinkėjo balso prioriteto ir anuliavimo taisykles, Balsavimo internetu informacinės sistemos (toliau – informacinė sistema) steigimo pagrindus, funkcinis ir saugumo reikalavimus.

2 straipsnis. Pagrindinės šio įstatymo sąvokos

1. **Balsavimas internetu** – nuotolinis balsavimas, kai rinkėjas internetu gali išreikšti savo valią rinkimuose ar referendume.

2. **Balsavimas kontroliuojamoje aplinkoje** – balsavimas rinkimų dieną rinkimų apylinkėje arba balsavimas iš anksto savivaldybės administracijos patalpose, diplomatinėse atstovybėse ir konsulinėse įstaigose, laivuose, kariniuose vienetuose, stacionariose asmens sveikatos priežiūros įstaigose, socialinės rūpybos ar globos įstaigose, bausmių vykdymo įstaigose arba namuose akivaizdžiai dalyvaujant rinkimų komisijų nariams.

3. **Balsavimas nekontroliuojamoje aplinkoje** – balsavimas iš anksto internetu akivaizdžiai nedalyvaujant rinkimų komisijų nariams.

4. **Elektroninė balsadėžė** – technologiškai ir fiziškai apsaugota elektroninė duomenų saugykla, kurioje iki rinkimų pabaigos yra saugomi internetu balsavusių rinkėjų balsai, užkoduoti kriptografiniais algoritmais.

5. **Elektroninis referendumo biuletenis** – failas, kuriame rinkėjas pažymi vieną iš įrašytų atsakymų.

6. **Elektroninis rinkimų biuletenis** – failas, kuriame rinkėjas pažymi kandidatą (-us), partiją (-as), visuomeninį rinkimų komitetą (-us) ir (ar) pirmumo balsą (-us).

3 straipsnis. Balsavimo internetu principai

1. Balsavimas internetu vyksta naudojantis informacine sistema ir turi atitikti visus balsavimui rinkimuose ir referendumuose keliamus reikalavimus, nustatytus Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų, Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų, Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų, Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą, Lietuvos Respublikos referendumo įstatymuose.

2. Balsuojant internetu turi būti vadovaujamasi šiais principais:

1) slaptumo užtikrinimo – informacinėje sistemoje privalo būti užtikrinama, kad nė vienas asmuo, įskaitant ir informacinės sistemos valdytoją ir tvarkytoją, negalėtų susipažinti su rinkėjo

balsu. Draudžiama reikalauti rinkti arba pateikti įrodymus, kurie galėtų atskleisti rinkėjo balso turinį;

2) alternatyvaus balsavimo – balsavimas internetu yra papildomas balsavimo būdas, kuriuo galima pasinaudoti lygiagrečiai su balsavimu rinkimų dieną ar išankstiniu balsavimu kontroliuojamoje aplinkoje;

3) paskutinio balso prioriteto – per visą balsavimo internetu laikotarpį rinkėjas gali balsuoti neribotą skaičių kartų, skaičiuojant balsus įskaitomas tik paskutinis rinkėjo paduotas balsas.

4 straipsnis. Balsavimo internetu laikas

Balsuoti internetu galima iš anksto nuo paskutinio pirmadienio iki rinkimų dienos 9 valandos iki paskutinio ketvirtadienio iki rinkimų dienos 22 valandos.

5 straipsnis. Rinkėjo balso prioritetas

1. Rinkėjo balsas, paduotas rinkimų apylinkėje rinkimų dieną, turi aukščiausią prioritetą.

2. Tais atvejais, kai rinkėjas balsavo iš anksto paštu ar kontroliuojamoje aplinkoje ir rinkimų apylinkėje rinkimų dieną, įskaitomas rinkėjo balsas, paduotas rinkimų apylinkėje rinkimų dieną. Tais atvejais, kai rinkėjas balsavo ir rinkimų apylinkėje rinkimų dieną, ir internetu, įskaitomas jo balsas, paduotas rinkimų apylinkėje rinkimų dieną.

3. Tais atvejais, kai rinkėjas balsavo internetu ir iš anksto paštu ar kontroliuojamoje aplinkoje, įskaitomas rinkėjo paštu ar kontroliuojamoje aplinkoje paduotas balsas, jei rinkėjas nebalsavo rinkimų apylinkėje rinkimų dieną.

6 straipsnis. Balsavimas internetu

1. Balsavimą internetu prižiūri Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija (toliau – Vyriausioji rinkimų komisija) savo nustatyta tvarka.

2. Balsuoti internetu gali visi rinkimų teisę turintys rinkėjai, įrašyti į rinkėjų sąrašą ir turintys reikalingas technines priemones savo asmens tapatybei įrodyti elektroninio ryšio priemonėmis.

3. Rinkėjų sąrašas sudaromas Lietuvos Respublikos gyventojų registro pagrindu. Vyriausioji rinkimų komisija organizuoja rinkėjų sąrašo sudarymą, tikslinimą ir tvarkymą.

4. Rinkėjo, balsavusio internetu informacinėje sistemoje, balsas priskiriamas tai rinkimų apygardai, į kurios rinkėjų sąrašą jis yra įrašytas.

7 straipsnis. Rinkėjo balso anuliavimas ir elektroninio rinkimų ar referendumo biuletenio saugojimas

1. Rinkėjas gali anuliuoti savo internetu paduotą balsą į elektroninę balsadėžę išsiuntęs naujai užpildytą arba neužpildytą elektroninį rinkimų ar referendumo biuletenį. Jei elektroninis rinkimų ar referendumo biuletenis bus neužpildytas, rinkėjo paduotas balsas, skaičiuojant balsavimo rezultatus, bus įskaitytas kaip negaliojantis.

2. Elektroninėje balsadėžėje saugomas tik paskutinis rinkėjo pateiktas elektroninis rinkimų ar referendumo biuletenis.

8 straipsnis. Balsavimo internetu pripažinimas negaliojančiu

Balsavimas internetu gali būti pripažintas negaliojančiu, jeigu nustatoma, kad buvo pažeistas informacinės sistemos saugumas ir (ar) elektroninės balsadėžės duomenų vientisumas. Sprendimą dėl balsavimo internetu pripažinimo negaliojančiu priima Vyriausioji rinkimų komisija savo nustatyta tvarka, atsižvelgdama į informacinės sistemos auditorių išvadą.

II SKYRIUS

BALSAVIMO INTERNETU INFORMACINĖ SISTEMA

9 straipsnis. Informacinė sistema

Informacinė sistema steigama balsavimui internetu organizuoti ir užtikrinti tiek kontroliuojamoje, tiek nekontroliuojamoje aplinkoje.

10 straipsnis. Rinkėjo tapatybės nustatymas balsuojant internetu

Rinkėjas informacinėje sistemoje turi būti atpažįstamas panaudojant asmens atpažinimo elektroninėje erdvėje kvalifikuotą sertifikatą, kitus asmens atpažinimo elektroninėje erdvėje duomenis ir užtikrinant aukštą elektroninės atpažinties schemos saugumo užtikrinimo lygį.

11 straipsnis. Balsavimo rezultatų slaptumas

1. Elektroninio rinkimų ar referendumo biuletenio turinys turi išlikti slaptas iki rinkimų dienos pabaigos. Niekam negali būti prieinami tarpiniai rinkimų rezultatai.

2. Niekam, įskaitant ir informacinės sistemos tvarkytoją, neturi būti suteikta galimybė pakeisti rinkėjo paduoto balso turinio, įdėti papildomų rinkėjo balsų kitaip nei rinkėjui nubalsavus laikantis šio įstatymo reikalavimų ar panaikinti rinkėjo balsus.

3. Užpildyti ir užkuoduoti rinkėjo biuleteniai turi būti laikomi ir saugomi saugioje elektroninėje balsadėžėje.

12 straipsnis. Rinkėjo balso patikrinimo principai

Pagrindiniai rinkėjo balso patikrinimo principai:

1) balsuota kaip norėta: tai principas, kuris leidžia rinkimų laikotarpiu rinkėjui įsitikinti, kad užkoduotas balsas yra toks, kokį rinkėjas norėjo pateikti;

2) įrašyta kaip pateikta: tai principas, kuris leidžia rinkimų laikotarpiu rinkėjui patikrinti, ar jo užkoduotas balsas iš tiesų yra saugomas elektroninėje balsadėžėje;

3) suskaičiuota kaip balsuota: tai principas, kuris turi užtikrinti, kad stebėtojai ar nepriklausomi auditoriai galėtų patikrinti, ar rezultatai yra gauti iškodavus elektroninėje balsadėžėje buvusius užkoduotus balsus;

4) tinkamas rinkėjas: tai principas, kuris turi užtikrinti, kad stebėtojai ar nepriklausomi auditoriai galėtų įsitikinti, kad visus skaičiuoti pateiktus rinkėjų balsus pateikė rinkimų teisę turintys asmenys.

13 straipsnis. Balsavimo paslapties užtikrinimas

1. Rinkėjų balsai užkoduojami panaudojant asimetrinius kriptografinius informacijos kodavimo būdus. Prieš pradėdant balsavimą internetu paskutinį pirmadienį iki rinkimų dienos 8

valandą Vyriausioji rinkimų komisija savo nustatyta tvarka sukuria raktų porą informacijai koduoti ir yra atsakinga už raktų generavimą ir saugojimą iki rinkimų dienos pabaigos.

2. Pasibaigus rinkimų dienai elektroninėje balsadėžėje esantys biuleteniai išrūšiuojami pagal rinkimų apygardas, atskiriami nuo rinkėjo asmens tapatybės duomenų, sumaišomi taip, kad nebūtų galima nustatyti ryšio tarp elektroninio rinkimų ar referendumo biuletenio ir jį pateikusio asmens tapatybės. Visi veiksmai elektroninėje balsadėžėje atliekami automatinio būdu.

14 straipsnis. Dvigubo balsavimo išvengimas

1. Pasibaigus balsavimo internetu laikui, pagal informacinės sistemos turimus duomenis ir neatskleidžiant rinkėjo balso turinio internetu balsavę rinkėjai rinkėjų sąrašuose pažymimi automatinio būdu. Nesant techninių galimybių ar esant ryšio sutrikimui, pagal informacinės sistemos turimus duomenis Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatyta tvarka apylinkių rinkimų komisijoms pranešama, kurie rinkėjai balsavo internetu. Apylinkių rinkimų komisijos apie tai pažymi rinkėjų sąrašuose.

2. Jei internetu balsavęs rinkėjas rinkimų dieną atvyksta balsuoti į rinkimų apylinkę, apylinkės rinkimų komisija nedelsdama privalo apie tai pranešti informacinės sistemos tvarkytojui, kuris informacinėje sistemoje pažymi, kad rinkėjas atvyko balsuoti į rinkimų apylinkę, ir iš elektroninės balsadėžės pašalina rinkėjo internetu paduotą elektroninį rinkimų ar referendumo biuletenį. Esant techninėms galimybėms ir apylinkių rinkimų komisijai rinkėjų sąrašuose pažymėjus, kad rinkėjas atvyko balsuoti, rinkėjo internetu paduotas elektroninis rinkimų ar referendumo biuletenis iš elektroninės balsadėžės pašalinamas automatinio būdu.

15 straipsnis. Balsavimo internetu auditas

1. Informacinė sistema turi būti prieinama audituoti tiek informacinės sistemos tvarkytojui, tiek išoriniams auditoriams. Turi būti atliekamas informacinės sistemos saugos auditas ir informacinės sistemos veikimo rinkimų metu auditas. Informacinės sistemos auditą atlieka informacinės sistemos valdytojo parinkti tarptautinių organizacijų sertifikuoti informacinių sistemų auditoriai. Atliekant auditą negali būti pažeistas slaptumo užtikrinimo principas.

2. Balsuoti internetu galima tik atlikus išankstinį informacinės sistemos saugos auditą, kuris turi būti atliktas ne anksčiau kaip 6 mėnesiai iki rinkimų dienos ir ne vėliau kaip 30 dienų iki rinkimų dienos.

3. Informacinės sistemos auditas turi apimti informacinės sistemos programinės įrangos kodo diegimo bei keitimo eigą ir tvarką, internetu paduotų balsų skaičiavimą, saugojimą ir sunaikinimą, dokumentus ir veiklą, susijusią su informacinės sistemos veikimu ir sauga. Auditorių išvada ir su auditu susiję dokumentai yra vieši ir skelbiami Vyriausiosios rinkimų komisijos interneto svetainėje.

4. Informacinės sistemos auditoriai taip pat atlieka balsavimo internetu eigos ir informacinės sistemos veikimo rinkimų metu auditą ir Vyriausiajai rinkimų komisijai pateikia išvadą ne vėliau kaip iki paskutinio penktadienio iki rinkimų dienos 22 valandos.

5. Audito tikslais informacinė sistema turi registruoti visus veiksmus, kurie buvo atliekami balsavimo proceso metu.

6. Informacija apie informacinės sistemos struktūrą, veikimą, šios sistemos programinės įrangos kodą ir jo pakeitimus turi būti prieinama tik tiems asmenims, kurie pasirašė informacinės sistemos valdytojo nustatytos formos sutartį dėl informacijos konfidencialumo.

7. Informacinės sistemos valdytojas turi sudaryti galimybę balsavimo internetu eigą stebėti rinkimų stebėtojams ir visuomenės informavimo priemonių atstovams.

16 straipsnis. Kiti pagrindiniai balsavimo internetu reikalavimai

1. Rinkėjas turi turėti galimybę balsuoti iš visų pagrindinių ir Lietuvos Respublikoje paplitusių interneto ryšių turinčių įrenginių.
2. Balsuoti internetu rinkėjui turi užtekti minimalių kompiuterinio raštingumo žinių.
3. Duomenims koduoti turi būti naudojami patikimi ir pasaulyje pripažinti kodavimo algoritmai ir metodai, kurių galiojimo terminas – ne mažiau kaip 30 metų nuo informacinės sistemos įsteigimo.
4. Atpažinus rinkėją elektroninėje erdvėje, visa informacija apsieičiama naudojantis saugiu duomenų apsieitimo protokolu.
5. Elektroninis rinkimų ar referendumo biuletenis turi būti užkoduojamas rinkėjo kompiuteryje ar kitame rinkėjo įrenginyje. Interneto ryšio kanalais negali būti perduodama nekoduota informacija.

III SKYRIUS BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

17 straipsnis. Atsakomybė

Už šio įstatymo pažeidimus asmenys atsako Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso nustatyta tvarka.

18 straipsnis. Įstatymo įgyvendinimas

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybė kartu su Vyriausiąja rinkimų komisija iki 2018 m. sausio 1 d., vadovaudamasi šio ir Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymų reikalavimais, įsteigia ir įteisina Balsavimo internetu informacinę sistemą.
2. Lietuvos Respublikos Vyriausybė iki 2018 m. kovo 1 d. parengia ir Lietuvos Respublikos Seimui pateikia Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo, Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo, Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo, Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą įstatymo, Lietuvos Respublikos referendumo įstatymo, Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymo, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso pakeitimų projektus.

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

Respublikos Prezidentas

Tėsimųjų institucijų
leidybos direktorė
Jolita Sirkevičiūtė
2018-12-01

Teisingumo ministras
Juozas Bernatoniš

DERINIMO PAŽYMA
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BALSAVIMO INTERNETU SISTEMOS SUKŪRIMO IR ĮGYVENDINIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO (toliau – Projektas)

Institucijos pavadinimas	Pastabos ir pasiūlymai	Paaiškinimai dėl pastabų
Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Viešojo valdymo ir socialinės aplinkos departamento Informacinės visuomenės skyriaus ir Viešojo valdymo ir atviros Vyriausybės skyriaus 2015-10-14 pažyma Nr. NV-3319	4.3.3 Nuo 2016 m. liepos 1 d. Europos Sąjungoje įsigalioja elektroninės atpažinties reglamentas (toliau – eIDAS). Jame nustatomi 3 piliečių atpažinimo elektroninėje erdvėje lygiai: aukštas, vidutinis ir žemas. Šių lygių pagrindu iki reglamento įsigaliojimo turi būti patvirtintos nacionalinės elektroninės atpažinties schemas. Siūlome įrašyti, kad balsuojant internetu piliečiams atpažinti bus naudojami tik aukščiausią saugumo lygį pagal eIDAS reglamentą atitinkantys būdai.	Neatsižvelgta. Minėtas reikalavimas jau buvo įtrauktas į Projekto 10 straipsnio 1 dalį.
	4.10 Prašome papildomai argumentuoti, kodėl šiai vienai iš daugelio informacinių sistemų sukurti reikia atskiro įstatymo ir ar tai neprieštarauja Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo nuostatomis.	Pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją, rinkimų tvarką nustato įstatymai. Projektu siekiama numatyti pagrindinius balsavimo internetu principus, balsavimo internetu informacinės sistemos steigimo pagrindus, jos funkcinius ir saugumo reikalavimus, tokiu būdu sudarant teises, organizacines ir finansines galimybes balsavimo internetu informacinės sistemos steigimui ir jos testavimui prieš įteisinant balsavimą internetu įvairaus lygio rinkimuose ir referendumuose. Skirtingai nuo kitų informacinių sistemų, balsavimo internetu informacinė sistema ypatinga tuo, kad joje turi būti suderinti balso slaptumo, rinkėjo tapatybės, duomenų vientisumo reikalavimai. Ši informacinė sistema turi ypatingą reikšmę, nes piliečiai turi visiškai pasitikėti balsavimu internetu ir rinkimų rezultatais. Atsižvelgiant į minėtas aplinkybes, balsavimo internetu informacinės sistemos steigimas ir veikimas turi būti apibrėžti atskiru įstatymu.

	<u>Dėl derinimo pažymoje pateiktų pagrindinių pastabų:</u> Vidaus reikalų ministerija siūlo kartu teikti ir kitų su rinkimais susijusių įstatymų pakeitimo įstatymo projektus. Projektu siūloma sistemą įsteigti (patvirtinti nuostatus) ir įteisinti (pasirašyti tinkamumo eksploatuoti aktą) iki 2018 m. sausio 1 d. Tik po to bus rengiami įvairių rinkimų ir referendumų įstatymai. Juos priimant gali atsirasti nuostatų, galinčių neatitikti sistemos funkcionalumo. Siūlytina kuo skubiau užbaigti teisinės bazės kūrimą, o tik po to kurti sistemą, kuri realizuos teisinį reglamentavimą.	Priėmus Projektą, bus sudarytos teisinės ir organizacinės prielaidos balsavimo internetu Lietuvoje įteisinimui, bus nustatyti pagrindiniai balsavimo internetu principai, balsavimo internetu informacinės sistemos steigimo pagrindai, jos funkciniai ir saugumo reikalavimai. Tai sudarys sąlygas ištestuoti balsavimo internetu informacinę sistemą prieš pradedant ją naudoti įvairaus lygio rinkimuose ir referendumuose. Informacinės sistemos testavimo metu bus galima objektyviai įvertinti visas su informacinės sistemos organizavimu ir veikimu susijusias rizikas bei parengti tinkamus sprendimus. Tik sėkmingai <u>išbandžius kiekvieną informacinės sistemos komponentą ir pademonstravus bandomąją informacinės sistemos versiją suinteresuotoms institucijoms ir visuomenei, atsiras svaresnis pagrindas tikslinti arba pildyti įstatymų projektų nuostatas dėl balsavimo internetu, kaip papildomo balsavimo būdo rinkimuose ir referendumuose, įteisinimo.</u>
	15 straipsnio 6 dalyje, be kita ko, numatoma, kad su informacinės sistemos programiniu kodu galės susipažinti tik asmenys, pasirašę informacinės sistemos valdytojo nustatytos formos sutartį dėl informacijos konfidencialumo. Pritariame piliečio M.Zimnicko siūlymui, kad programinės įrangos išeities tekstai būtų atviri, nes tai padidintų piliečių pasitikėjimą sistema ir leistų gauti įvairių specialistų pasiūlymų dėl galimų nesaugių technologinių sprendimų.	Visų lygių demokratiniai rinkimai visuomenei yra aktualus ir jautrus procesas. Balsavimo internetu informacinės sistemos veikimas, galimos klaidos diegiant bei valdant informacinę sistemą gali sukelti visuomenės nepasitikėjimą balsavimu internetu, o tuo pačiu ir visais rinkimų rezultatais. Nenumatant Projekte informacinės sistemos programinės įrangos kodo ir jo pakeitimo panaudojimo ir paskelbimo saugiklio pasirašant standartinės formos sutartį dėl informacijos konfidencialumo, galimai bus atvertas kelias piktnaudžiavimams paskelbiant tikrovės neatitinkančią informaciją apie informacinės sistemos saugumą ir veikimą. Pažymėtina ir tai, kad Projekte yra neribojamas asmenų ratas, kurie gali susipažinti su informacinės sistemos programinės įrangos kodu ir jo pakeitimais, o standartinės formos sutarties pasirašymo reikalavimas taip pat užtikrins intelektinės nuosavybės teisių apsaugą.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Teisės departamento 2015-10-15 išvada Nr. NV-3330	1. Balsavimo internetu rinkimuose ir referendumuose koncepcijoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2006 m. lapkričio 16 d. nutarimu Nr. X-912, yra apibrėžiami balsavimo internetu principai, principinė balsavimo internetu schema, reikalavimai teisinei bazei, tačiau Projekto ir minėtos koncepcijos nuostatos tam tikra apimtimi nėra suderintos, pvz., dėl balsavimo schemos, rinkėjų tapatybės nustatymo, nes Projektu siūlomas tam tikra apimtimi naujas reguliavimas. Svarstyтина šios koncepcijos keitimo alternatyva, kuomet būtų detalizuojama Projektu siūlomos informacinės sistemos veikimo schema, pagrindiniai principai ir pan.	Neatsižvelgta. Priėmus projektą, Lietuvos Respublikos Seimo 2006 m. lapkričio 16 d. nutarimu Nr. X-912 patvirtinta Balsavimo internetu rinkimuose ir referendumuose koncepcija turi būti pripažinta netekusia galios. Tai pažymėta Projekto aiškinamojo rašto 8 punkte.
	2. Šiuo metu galiojančiuose Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų, Seimo rinkimų, Rinkimų į Europos Parlamentą, Savivaldybių tarybų rinkimų ir Referendumo įstatymuose yra įtvirtintos tradicinės balsavimo galimybės – balsavimas rinkimų dieną ir balsavimas iki rinkimų dienos. Kaip nurodo Projekto rengėjai, Projektu siekiama sudaryti teises ir organizacines prielaidas naujos balsavimo formos – balsavimo internetu įteisinimui, taip pat siekiama nustatyti pagrindinius balsavimo internetu principus ir tvarką, Balsavimo internetu informacinės sistemos steigimo pagrindus ir kitus su tuo susijusius aspektus. Sistemiškai vertinant rinkimų teisinį reguliavimą, taip pat konstitucinę jurisprudenciją, pagal kurią kyla pareiga įstatymu nustatyti aiškų, sąžiningą ir skaidrų rinkimų procesų reguliavimą, pastebėtina, kad Projektu siūlomos teisinio reguliavimo nuostatos turėtų būti dėstomos jau galiojančiuose rinkimų įstatymuose, derinamos tarpusavyje, prireikus, galėtų būti numatomas skirtingas siūlomo reguliavimo įsigaliojimas, kaip pažymėjo Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija. Šiame kontekste taip pat atkreiptinas dėmesys, kad valstybės informacinių sistemų steigimą reguliuoja Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymas, todėl Projektu siūlomos nuostatos dėl Balsavimo internetu	Neatsižvelgta. Pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją, rinkimų tvarką nustato įstatymai. Todėl Projektu siekiama numatyti balsavimo internetu tvarką ir balsavimo saugiklius. Skirtingai nuo kitų informacinių sistemų, balsavimo internetu informacinė sistema ypatinga tuo, kad joje turi būti suderinti <u>balso slaptumo, rinkėjo tapatybės, duomenų vientisumo reikalavimai</u>. Pažymėtina, kad Projektu siūloma įsteigti ne tik informacinę sistemą, bet ir nustatyti: 1) pagrindinius balsavimo internetu principus; 2) rinkėjo balso prioriteto, balso patikrinimo ir anuliavimo taisykles; 3) balsavimo paslapties užtikrinimo mechanizmą; 4) rinkėjo tapatybės nustatymo aspektus.

	informacinės sistemos priskirtinos arba valstybės informacinės sistemos nuostatų ir valstybės informacinės sistemos saugos nuostatų projektų reguliavimo dalykui, arba anksčiau minėtų rinkimų įstatymų reguliavimui. Kartu pastebėtina, kad kyla pagrįstų abejonių, ar, vadovaujantis Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo reguliavimu, apskritai valstybės informacinės sistemos steigimas gali būti pradedamas tik priimant bendro pobūdžio įstatymą, kadangi pagal minėto įstatymo 30 straipsnio 1 dalį institucija steigia valstybės informacinę sistemą, siekdama teisės aktuose nustatytoms funkcijoms atlikti reikiamą informaciją apdoroti informacinių technologijų priemonėmis, o pagal šiuo metu esamą situaciją rinkimų įstatymuose funkcijos, kurioms būtų naudojama informacinė sistema, aiškiai ir nuosekliai nėra sureguliuotos. Atsižvelgiant į tai, mūsų manymu, Projekto teisinio reguliavimo nuostatos, be kita ko, turėtų būti įvertintos Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatyme įtvirtinto teisėkūros tikslingumo, proporcingumo ir efektyvumo principų kontekste, pasirenkant tinkamiausią, veiksmingiausią ir ekonomiškiausią būdą pasiekti teisinio reguliavimo tikslams.	
	4. Siūlome įvertinti, ar Projekto pavadinimas iš esmės atitinka jo turinį, kadangi pagal Projekto 1 straipsnyje nurodytą šio teisės akto paskirtį siekiama sukurti valstybės informacinę sistemą balsavimui, tuo tarpu pavadinime minima apskritai balsavimo internetu sistema. Be to, įstatymo įgyvendinimui skiriamas tik vienas straipsnis (kaip ir daugumoje įstatymų baigiamųjų nuostatų), todėl svarstytina, ar verta tai atskirai išskirti Projekto pavadinime.	Neatsižvelgta. Projekto paskirtis – ne tik sukurti balsavimo internetu informacinę sistemą, bet ir nustatyti teises ir organizacines prielaidas balsavimui internetu Lietuvoje įteisinti, balsavimo internetu principus ir tvarką, rinkėjo balso prioriteto ir anuliavimo taisyklės, balsavimo paslapties užtikrinimo mechanizmą, rinkėjo tapatybės nustatymo aspektus. Todėl Projekto pavadinimas vartojamas plačiąja prasme.

7. Projekto 2 straipsnio 2 ir 3 dalyse apibūdinamos sąvokos „balsavimas nekontroliuojamoje aplinkoje“ ir „balsavimas kontroliuojamoje aplinkoje“, Projekto tekste šios sąvokos dar yra minimos 9 straipsnio 2 dalyje, kur nurodoma, kad informacinė sistema steigiama balsavimui internetu organizuoti ir užtikrinti tiek kontroliuojamoje, tiek nekontroliuojamoje aplinkoje, tačiau detaliau nėra paaiškinama, kaip ši sistema bus naudojama minėtose aplinkose, ypačiai balsavimui internetu, kuri siekiama sureguliuoti Projektu. Atsižvelgiant į tai, svarstyтина, ar šias sąvokas išskirti ir apibrėžti apskritai tikslinga, tuo pačiu pažymint, kad dabar galiojančiuose rinkimų įstatymuose tokie terminai nėra išskiriami, jie apibūdinti tik Balsavimo internetu rinkimuose ir referendumuose koncepcijoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2006 m. lapkričio 16 d. nutarimu Nr. X-912. Be to, siekiant teisinės terminijos nuoseklumo, tikslintina (jei nebus atsisakyta) Projekto 2 straipsnio 3 dalyje formuluotė „paštu užsienyje“, kadangi tokia atskira balsavimo forma Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų, Seimo rinkimų ir kitų rinkimų įstatymuose nėra išskiriama, kartu siūlytina atsisakyti neapibrėžto termino „pavyzdžiui“.	Atsižvelgta iš dalies. Projekto 2 straipsnio 3 dalyje formuluojama sąvoka patikslinta. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Projektu kaip tik ir siūloma apibrėžti sąvokas „balsavimas nekontroliuojamoje aplinkoje“ ir „balsavimas kontroliuojamoje aplinkoje“, todėl jų atsisakyti netikslinga.
8. Mūsų nuomone, Projekto 3 straipsnio 1 dalies nuostata, pagal kurią balsavimas internetu vyksta naudojantis informacine sistema ir turi atitikti visus balsavimui rinkimuose ir referendumuose keliamus reikalavimus, nustatytus Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų, Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų, Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų, Lietuvos Respublikos rinkimų į Europos Parlamentą, Lietuvos Respublikos referendumo įstatymuose, stokoja teisinio aiškumo, nes minėti įstatymai paraleliai nėra koreguojami, todėl lieka neaišku, kokius reikalavimus turės atitikti balsavimas internetu. Kyla pagrįstų abejonių ir dėl to, kaip bus	Neatsižvelgta. Įsteigta informacinė sistema bus testuojama saugumo aspektu, duomenų vientisumo užtikrinimui, tapatybės nustatymo užtikrinimui, šifravimo patikimumo užtikrinimui ir pan. Rinkimų įstatymuose nustatyta Seimo, Respublikos Prezidento, Europos Parlamento, savivaldybių tarybų rinkimų sistema neturi esminės reikšmės testavimui, nes balsavimo internetu informacinės sistemos principai ir reikalavimai nepriklauso nuo rinkimų rūšies, biuletenio sudėtingumo ir pan.

	testuojama, kaip nurodo Projekto rengėjai, Balsavimo internetu informacinė sistema, jei tokiam balsavimui keliami reikalavimai nebus aiškiai įvardinti šiuos santykius reguliuojančiuose teisės aktuose.	
	10. Sistemiškai vertinant Projekto 3 straipsnio 2 dalyje siūlomą paskutinio balso prioriteto principą, kai balsuojama internetu, ir Projekto 5 straipsnio nuostatas dėl rinkėjo balso prioriteto, svarstyтина, ar aptariamas rinkėjų balsų prioritetas apskritai yra suderinamas su visuotiniais rinkimų organizavimo principais, be kita ko, slaptu balsavimu, skaidriu rinkimų organizavimo mechanizmu ir pan. Šia apimtimi siūlytume įvertinti Projekto nuostatas, pagal kurias balsavimas internetu neriboja rinkėjo teisės balsuoti kitais įstatymų nustatytais būdais, o skaičiuojant balsavusių internetu rinkėjų balsus, įskaičiuojamas tik paskutinis rinkėjo balsas.	Neatsižvelgta. Nustatyti balso prioritetai neprieštarauja slaptam balsavimui ar rinkimų organizavimo mechanizmui, nes balsavimas internetu neriboja rinkėjo teisės balsuoti kitais įstatymų nustatytais būdais, o skaičiuojant balsavusių internetu rinkėjų balsus, įskaičiuojamas tik paskutinis rinkėjo balsas.
	12. Mūsų nuomone, pagal Projekto 6 straipsnio 2 dalį nėra aišku, kaip turėtų būti suprantamos „reikalingos techninės priemonės savo asmens tapatybei įrodyti elektroninio ryšio priemonėmis“.	Neatsižvelgta. Projekte yra numatyta, kad rinkėjai gali balsuoti iš visų interneto ryšį turinčių įrenginių, tai yra iš asmeninių stacionarių kompiuterių, nešiojamųjų kompiuterių, planšetinių kompiuterių ir išmaniųjų telefonų. Šiuolaikinės interneto aplikacijos programuojamos tokiu būdu, kad vienodai sklandžiai veiktų bet kokiame įrenginyje, kuris palaiko interneto ryšį. Pažymėtina ir tai, kad ateityje gali atsirasti ir naujų techninių priemonių, todėl Projekte jos konkrečiai neįvardinamos.
	21. Pastebėtina, kad aiškumo stokoja Projekto 15 straipsnio 7 dalis, nes neaišku, kaip (kokia tvarka, kas ją nustatys) informacinės sistemos valdytojas <i>turi sudaryti galimybę</i> balsavimo internetu eigą stebėti rinkimų stebėtojams ir visuomenės informavimo priemonių atstovams.	Neatsižvelgta. Balsavimo internetu stebėjimas bus aprašytas poįstatyminiame teisės akte, tai yra Vyriausioji rinkimų komisija turės parengti ir priimti balsavimo internetu stebėjimo tvarkos aprašą.

	23. Projekto 16 straipsnio 3 dalyje turi būti nustatytas atskaitos taškas, nuo kurio vertinamas minimų algoritmų ir metodų galiojimo terminas (ne mažiau kaip 30 metų). Be to, šio straipsnio 6 dalyje turėtų būti atsisakyta (sukonkretinta) nurodytos aplinkybės „esant techninei galimybei“.	Atsižvelgta iš dalies. Pažymėtina, kad įrenginio buvimo vietą ne visais atvejais galima tiksliai nustatyti. Pavyzdžiui, balsuojant iš stacionaraus kompiuterio ir prisijungiant su asmens tapatybės kortele, galimybė nustatyti įrenginio buvimo vietą yra pakankamai komplikauta. Tačiau prisijungiant prie informacinės sistemos mobiliuoju parašu panaudojant išmanųjį telefoną įrenginio buvimo vietą galima nustatyti tiksliai. Todėl Projekte atsisakyti nuorodos į „techninę galimybę“ yra netikslinga.
Manto Zimnicko 2015 m. spalio 10 d. pastabos, el. paštas sirexas@gmail.com	15 straipsnis. Balsavimo internetu auditas 1. Informacinė sistema turi būti prieinama audituoti tiek informacinės sistemos tvarkytojui, tiek išoriniams auditoriams. Turi būti atliekamas informacinės sistemos saugos auditas ir informacinės sistemos veikimo rinkimų metu auditas. Informacinės sistemos auditą atlieka informacinės sistemos valdytojo parinkti tarptautinių organizacijų sertifikuoti informacinių sistemų auditoriai. Atliekant auditą negali būti pažeistas balsavimo slaptumas. Toks reikalavimas kaip „Informacinės sistemos auditą atlieka informacinės sistemos valdytojo parinkti tarptautinių organizacijų sertifikuoti informacinių sistemų auditoriai.“ yra labai ribojantis. Taip išeina, VRK patys nusprendžia, kam duoti audituoti sistemą, o kam ne, galimai atsirinkdami tiek jiems palankius auditorius.	Neatsižvelgta. Projekte minimi auditoriai bus parenkami vadovaujantis Viešųjų pirkimų įstatymo nustatyta tvarka.
	12 straipsnis. Balso patikrinimo principai [...]3. suskaičiuota kaip balsuota: tai principas, kuris turi užtikrinti, kad stebėtojai ar nepriklausomi auditoriai galėtų patikrinti, ar rezultatai yra gauti iškodavus elektroninėje balsadėžėje buvusius užkoduotus balsus; 4. tinkamas rinkėjas: tai principas, kuris turi užtikrinti, kad stebėtojai ar nepriklausomi auditoriai galėtų įsitikinti, kad visus skaičiuoti pateiktus rinkėjų balsus pateikė rinkimų teisę turintys	Neatsižvelgta. Pagal dabar galiojančius įstatymus, rinkimų rezultatai nustatomi dalyvaujant apylinkės arba apygardos rinkimų komisijos nariams ir stebėtojams. Atkreiptinas dėmesys, kad dabar galiojantys teisės aktai nesuteikia galimybių bet kuriam rinkėjui dalyvauti biuletenių skaičiavime ir rinkimų rezultatų nustatyme. Pažymėtina ir tai, kad rinkimų stebėtojais gali būti bet kurie

dy

	asmenys. Šie punktai teigia „<i>stebėtojai ar nepriklausomi auditoriai galėtų patikrinti</i>“. Toks patikrinimas vadinamas <i>E2E by proxy</i>, tai reiškia, kad patikrinimą atlieka ne asmeniškai kiekvienas norintis, o tam tikra grupė ar trečioji šalis. Pilnas <i>E2E</i> teigia [9]: „<i>anyone can check that all of the cast ballots have been accurately tallied</i>“, tai reiškia, kad negali būti jokių apribojimų tikrinant ir skaičiuojant balsavimo rezultatus ar balsavusiųjų sąrašus. Taip pat turi įtarimą, kad šioje vietoje kalbama apie patikrinimą, kuris naudojamas Estiškoje sistemoje [10]. Estiškoje sistemoje, patikrinimas skirtas tam, kad įsitikinti ar kompiuteryje esantis virusas nenubalsavo už balsuojantįjį. Tačiau <i>E2E</i> patikrinimas leidžia įsitikinti ar pati VRK sistema nemeluoja arba nebuvo pažeista kokių nors virusų. Bet kokių atveju, šią vietą reikėtų detalizuoti nurodant, kad turi patikrinti ne tik ar balsas buvo įskaitytas ir suskaičiuotas serveryje, bet ir ar pats serveris nemeluoja. 13 straipsnis. Balsavimo paslapties užtikrinimas [...] 2. Pasibaigus rinkimų dienai elektroninėje balsadėžėje esantys balsai išrūšiuojami pagal rinkimų apygardas, atskiriami nuo rinkėjo asmens tapatybės duomenų, sumaišomi taip, kad nebūtų galima nustatyti ryšio tarp elektroninio rinkimų biuletenio ir jį pateikusių asmens tapatybės. Visi veiksmai elektroninėje balsadėžėje atliekami automatinio būdu. „balsai <...> atskiriami nuo rinkėjo asmens tapatybės duomenų“, tai reiškia, kad VRK turi raktą nuo balsadėžės, užkoduotoje balsadėžėje saugomi duomenys apie tai, kas už ką balsavo ir VRK, turėdami raktą, gali tuos duomenis slapta išsisaugoti. Tai prieštarauja šio įstatymo 3-čio straipsnio antram punktui.	asmenys, kurie gavo pažymėjimus Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatyta tvarka. Rinkimų stebėtojas rinkimų metu turi plačius įgalinimus pateikiant skundus dėl rinkimų rengimo, balsavimo organizavimo, balsų skaičiavimo, balsų skaičiavimo protokolų surašymo. Atitinkamai Projekte papildomai numatyta, kad stebėtojai galės patikrinti, ar rinkimų rezultatai yra būtent tie, kurie buvo gauti iškodavus elektroninėje balsadėžėje buvusius užkoduotus balsus ir kad balsavo tikrai rinkėjai, o ne virusinė programa. Pažymėtina ir tai, kad Projektas nustato pagrindinius informacinės sistemos principus. Visi saugumo ir vientisumo išsaugojimo reikalavimai bus detalizuoti informacinės sistemos nuostatuose, informacinės sistemos saugos nuostatuose ir kituose teisės aktuose. Neatsižvelgta. Vyriausioji rinkimų komisija, kaip rinkimus organizuojanti institucija, privalo vadovautis įstatymais ir kitais teisės aktais. Pažymėtina, kad ir dabar balsuojant tradiciniais būdais Vyriausiosios rinkimų komisijos ar apylinkių rinkimų komisijos narys gali atplėšti rinkėjo voką su balsavimo biuleteniu ir susipažinti su rinkėjo balsu. Už tokius veiksmus pagal teisės aktus yra numatyta baudžiamoji atsakomybė. Pažymėtina, kad balsavimo procedūra detalčiai bus aprašyta informacinės sistemos nuostatuose ir kituose aktuose, numatant balsavimo paslapties saugiklius (pvz.: privataus rakto galiojimo ir panaudojimo terminą).

	14 straipsnis. Dvigubo balsavimo išvengimas 1. Pasibaigus balsavimo internetu laikui, pagal informacinės sistemos turimus duomenis ir neatskleidžiant rinkėjo balso turinio internetu balsavę rinkėjai rinkėjų sąrašuose pažymimi automatinio būdu. Nesant techninių galimybių ar esant ryšio sutrikimų, pagal informacinės sistemos turimus duomenis Vyriausiosios rinkimų komisijos nustatyta tvarka apylinkių rinkimų komisijoms pranešama, kurie rinkėjai balsavo internetu. Apylinkių rinkimų komisijos apie tai pažymi rinkėjų sąrašuose. 2. Jei internetu balsavęs rinkėjas rinkimų dieną atvyksta balsuoti į rinkimų apylinkę, apylinkės rinkimų komisija nedelsdama privalo apie tai pranešti informacinės sistemos tvarkytojui, kuris informacinėje sistemoje pažymi, kad rinkėjas atvyko balsuoti į rinkimų apylinkę, ir iš elektroninės balsadėžės pašalina rinkėjo internetu paduotą elektroninį rinkimų ar referendumo biuletenį. Čia labai slidi vieta. VRK turi raktą nuo balsadėžės, gali identifikuoti asmenį ir ištrinti jo balsą, o taip pat, pasinaudojus turimu raktu, gali pasižiūrėti, kas už ką balsavo. Taip išeina, kad balso slaptumo nėra.	Neatsižvelgta. Žiūrėti paaiškinimą dėl 13 str. Papildomai pažymėtina, kad teiginys, kad „VRK turi raktą nuo balsadėžės“ yra neteisingas. Privatusis raktas bus surinktas tik tuomet, kai: 1) bus pasibaigęs balsavimo laikas; 2) biuleteniai perkelti į nuo išorinių tinklų izoliuotą balsų skaičiavimo serverį; 3) asmens tapatybės duomenys pašalinti; 4) biuleteniai „išmaišyti“. Raktas bus saugomas tik tokiu būdu, kad negalima būtų juo pasinaudoti, kol nėra tam numatytų aplinkybių.

Pilietės Janinos 2015-10-22 pastaba	Norint įteisinti balsavimą internetu pirmiausia reikia pakeisti LR Konstitucijos 55, 78 ir 119 str., kadangi balsavimas internetu neužtikrins slapto balsavimo jokiais lygiais ir jokiais priemonėmis.	Neatsižvelgta. Tradiciskai susiformavo nuomonė, kad slaptas balsavimas reiškia, kad balsuotojas neturi teisės niekam parodyti, už ką balsuoja. Slapto balsavimo sąvokos turinys nėra imperatyvus, jį sudaro keli komponentai. Ir valstybės pareiga yra užtikrinti, kad rinkėjo tapatybė nebūtų susieta su rinkėjo balsu. Todėl informacinė sistema bus kuriama tokiu būdu, kad nebūtų techninės galimybės susieti rinkėjo balso turinio su rinkėju. Įstatymai draudžia reikalauti rinkti arba pateikti įrodymus, kurie galėtų atskleisti rinkėjo balso turinį, priešingais atvejais numatyta baudžiamoji atsakomybė. Tačiau pats rinkėjas gali atskleisti savo balso turinį. Pažymėtina ir tai, kad, pvz.: Estijos Konstitucinis teismas yra paskelbęs, kad nuotolinis balsavimas internetu nepažeidžia slapto balsavimo principo.
Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos per 2015 m. spalio 27 d. Ministerijų atstovų pasitarimą pateiktos pastabos	1. Teisingumo ministerija, atsakydama į Užsienio reikalų ministerijos 1 pastabą, teigia, kad kvalifikuotas parašas prisijungti prie sistemos ir balsuoti nebus naudojamas. Tada <u>nėra aišku, kaip bus užtikrinamas „aukštas elektroninės atpažinties schemas saugumo lygis“</u>. Atkreipiame dėmesį, kad <u>analogišką klausimą kelia Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarija</u> Dalykinio vertinimo išvados 4.1 papunktyje. 3. Manome, kad Teisingumo ministerija galimai nesuprato Užsienio reikalų ministerijos 3 pastabos, kurios esmė – <u>visi</u>	Neatsižvelgta. Užsienio reikalų ministerijos pastaboje nepagrįstai tapatinamas asmens elektroninis identifikavimas ir elektroninio parašo naudojimas. Atkreiptinas dėmesys, kad elektroninis parašas yra skirtas elektroniniams dokumentams pasirašyti elektroniniu būdu, o elektroninis asmens identifikavimas – tapatumui nustatyti (žr. Europos Parlamento ir tarybos 2014 m. liepos 23 d. reglamente (ES) Nr. 910/2014 dėl elektroninės atpažinties ir elektroninių operacijų patikimumo užtikrinimo paslaugų vidaus rinkoje, kuriuo panaikinama direktyva 1999/93/EB apibrėžtas sąvokas). Taigi balsavimo internetu kontekste asmenims identifikuoti turėtų būti naudojamas ne elektroninio parašo sertifikatas, o <i>asmens atpažinimo elektroninėje erdvėje sertifikatas</i>. Kartu identifikuojant asmenis turėtų būti užtikrintas tik aukštas elektroninės atpažinties schemas saugumo užtikrinimo lygis. Neatsižvelgta. Informacinė sistema užtikrina rinkėjo tapatybės nustatymą ir

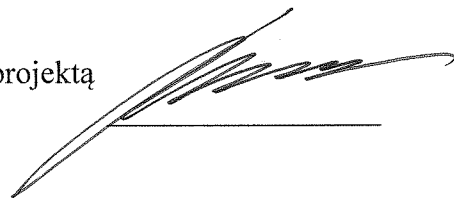
	veiksmai turi būti atliekami informacinėje sistemoje ir jokių duomenų (16 straipsnio 5 dalis) rinkėjo kompiuteryje būti neturėtų.	saugaus ryšio kanalo užmezgimą tarp informacinės sistemos ir rinkėjo įrenginio. Biuletenio pildymas ir užšifravimas turi vykti rinkėjo įrenginyje. Tai būtina siekiant užtikrinti, kad ryšio kanalais nebūtų perduodama informacija apie rinkėjo pasirinkimą balsuojant. Į informacinę sistemą turi būti perduodamas jau užšifruotas biuletenis ir su juo susieti rinkėjo tapatybės duomenys. Tai vienas iš būdų užtikrinti, kad net informacinės sistemos tvarkytojui nebūtų galimybės atskleisti balsavimo rezultatų.
Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos per 2015 m. spalio 27 d. Ministerijų atstovų pasitarimą pateikta pastaba	Neatsižvelgta į įstatymo projekto derinimo metu pateiktą Vidaus reikalų ministerijos pastabą. Yra teikiamas tik balsavimo internetu sistemos sukūrimą reglamentuojantis įstatymo projektas, tuo tarpu internetinį balsavimą įteisinantys įstatymų projektai nėra teikiami.	Neatsižvelgta. Tik priėmus Projektą, bus sudarytos teisinės ir organizacinės prielaidos balsavimo internetu Lietuvoje įteisinimui, bus nustatyti pagrindiniai balsavimo internetu principai, balsavimo internetu informacinės sistemos steigimo pagrindai, jos funkciniai ir saugumo reikalavimai. Tai sudarys sąlygas ištestuoti balsavimo internetu informacinę sistemą prieš pradedant ją naudoti įvairaus lygio rinkimuose ir referendumuose. Informacinės sistemos testavimo metu bus galima objektyviai įvertinti visas su informacinės sistemos organizavimu ir veikimu susijusias rizikas bei parengti tinkamus sprendimus. Sėkmingai išbandžius kiekvieną informacinės sistemos komponentą ir pademonstravus bandomąją informacinės sistemos versiją suinteresuotoms institucijoms ir visuomenei, atsiras svaresnis pagrindas tikslinti arba pildyti įstatymų projektu nuostatas dėl balsavimo internetu, kaip papildomo balsavimo būdo rinkimuose ir referendumuose, įteisinimo.

Teisingumo ministras

Juozas Bernatoniš

28

Siūlau įtraukti į Vyriausybės posėdžio (pasitarimo) darbotvarkės projektą

Dėl Balsavimo internetu sistemos sukūrimo ir įgyvendinimo įstatymo projekto (Nr.15-0482-03-1) (15-13269)

Pranešėjas: teisingumo ministras J.Bernatoniš

Dalyvauja: TM Teisinių institucijų departamento Informacinių išteklių koordinavimo skyriaus vyr.specialistė Ž.Jerochovienė

Klausimo kuratorius: N.Makštelienė

Handwritten signature and date
2015 10 16

Apsvarstyta ministerijų atstovų pasitarime <u>2015-10-27</u> (data)	Ministerijų atstovų pasitarimo protokolo išrašas 1. Pasiūlyti Teisingumo ministerijai įvertinti Finansų ministerijos, Užsienio reikalų ministerijos, <u>VP</u> ministerijos, Vyriausybės kanceliarijos Teisės departamento, Viešojo valdymo ir socialinės aplinkos departamento Informacinės visuomenės skyriaus ir Viešojo valdymo ir atviros Vyriausybės skyriaus pastabas. 2. Patikslintą projektą svarstyti Vyriausybės pasitarime. <i>(initials)</i>
Informacija apie projekto svarstymą Vyriausybės pasitarime ar/ir Vyriausybės posėdyje	Papildoma informacija